

Халибите/халюбите са споменати в Северна Анатолия, точно с този си етноним, най-напред от Херодот (484–425 г.пр.Хр.), който изброява *народите отсам река Халис*, тоест на запад от левия бряг на дн. река Казълърмак, която тече на север и се влива в Черно море, които са: *лиди, фриги, мизи, мариандини, халиби, пафлагони, траките тини и витини, кари*, йонийци, дорийци, еолийци, памфили (Hdt. 1: 28). Така, около и след средата на V в.пр.Хр. *халибите* са поставени между тракийските етноними *мариандини* и *пафлагони*, местоположение, което ги разполага на Анатолийското Черноморие, в северозападната част на *Пафлагония*.

Ксенофонт (430-355 г.пр.Хр.) разказва за *халиби* на две места.

Първото място е в източната/североизточна част на Анатолийския полуостров, *близо до Армения*, като Ксенофонт специално казва, че *хората от този етнос били най-храбрите от всички народи, през чиито земи били минали* (хилядите наемни воиници, водени от същия Ксенофонт – К.П.) *и постоянно влизали в ръкопашен бой. Те носели платнени ризници, дълги до долната част на корема,... Носели също и наколенници и шлемове, а на пояса – нож, голям колкото спартански меч... Носели и по едно копие, дълго около 15 лакти, и по едно късо копие... Живеели в укрепени места...* (Хен. Анаб. 4: 4, 17-18; 5, 34-35; 6, 5; 7, 15-17). Важно е да се отбележи, че за тези *халиби* Ксенофонт не споменава да копаят желязна руда, така, както изрично ще каже за другите *халиби*. Освен това, те са добре въоръжени и живеят в крепости, което ще рече, че тези *халиби* представляват една организирана държава.

□

На другото място – тези *халиби*, били малко на брой и подвластни на *мосинойките*; *повечето от тях изкарвали прехраната си с копаене на желязна руда* (Хен. Анаб. 5: 5, 1-2). Това се случва в края на V в.пр.Хр., приблизително в средната част на Черноморска Анатолия, там, където се локализира северозападна *Пафлагония*, като потвърждава по-ранната Херодотова локализация.

Според Аполоний Родоски (295–215 г.пр.Хр.), аргонавтите, плаващи от запад на изток по Анатолийското Черноморие, след *Страната на амазонките*, на *следващия ден...* минават край *Страната на халибите*; *този народ не се занимава с отглеждането на животни или растения...; тези хора добиват желязо и обменят тяхното възнаграждение за продукти, с които се изхранват...* (Apoll. Rhod. Arg. 2: 1001-1009); следва *Страната на тибарените* (Apoll. Rhod. Arg. 2: 1010-1014), а след нея – и *Страната на мосинойките* (Apoll. Rhod. Arg. 2: 1015-1029). Така, *Страната на халибите/халюбите* е източно от *Страната на амазонките*, която обхваща равнината на полуострова с древния нос Темискира (дн. нос Джива) и планините на юг от нея – тоест, земите около долното течение на р. Термодонт (дн. Ешилърмак) (Apoll. Rhod. Arg. 2: 970-984). Очевидно става дума за нископланинския район, през който текат четири реки, които се вливат в Черно море, най-източната, от които се нарича днес р. Баламан. Това, едва ли е случайно, защото водата (течащата вода) е нужна за металургията.

Тук, при Аполоний, западните съседи на *халибите*, които според Херодот са *мариандините* са заместени от *амазонките*, а източните – *пафлагоните* – от *тибарени* и *мосинойки*, известни и на Ксенофонт като обитатели в северозападната част на *Пафлагония*.

Видно е, че *халибите/халюбите* обитават страната, източно от *мариандините* и *амазонките* и западно от *тибарените* и *мосинойките*, на които са подвластни, тоест – те отново са поставени в северозападна *Пафлагония*.

Тези *халиби*, които били малко на брой и са подвластни на *мосинойките* са отличени с това, че *изкарвали прехраната си с копаене на желязна руда* (Хеп. *Anab.* 5: 5, 1-2) и в *Страната на халибите* те *добиват желязо* (Аpoll. Rhod. Arg. 2: 1001-1009).

Тази тяхна специфика навежда на мисълта, че информацията, която дава Ксенофонт и архаизмът, който Аполоний Родоски прилага в поемата, се опират на реални исторически извори, а защо не спомени и преки наблюдения... Добивът и обработката на желязо са важни за всички антични общества, но тук тази характерна черта, изведена като единствена доминираща, показва наследствена приемственост в предаването на тайната за желязото, която е свързана със Земята, Водата и Огъня. Тайна, която благодарение на Божествеността или Великата богиня-майка, най-добре видяна при съседните им *амазонки, халибите/халюбите* знаят и съкровено пазят. Несъмнено *халибите/халюбите* са реликт още от края на II и началото на I хил.пр.Хр., когато започва активното усвояване на желязото.

Халибите, които копаят желязна руда (Хеп. *Anab.* 5: 5, 1-2) и хората, които *добиват желязо* (Аpoll. Rhod. Arg. 2: 1001-1009) най-вероятно са *хализоните* на Одий и Епистроф, които съгласно Омир (края на IX/VIII в.пр.Хр.), населяват далечната **Алиба**, където се добива сребро (Ном. II. 2: 856-857); у Омир те се намират между *мизите* и *пафлагоните*, тоест те и тук, тоест изначално се свързват със северозападната част на **Пафлагония**.

Калин Порожанов

Литература:

Порожанов 2012: Порожанов К. *Тракийската цивилизация в началата на два континента и по крайбрежията на три морета (в десет етюда)*. София (=Thracia Antiqua, 11),161-163, 184.

□